

Har praon spelat ut sin roll?

25 februari 2016

www.ratio.se
[#kompetensfortillvaxt](https://twitter.com/kompetensfortillvaxt)

Praon i grundskolan -ett outnyttjat redskap

Henrik Malm Lindberg och Sofia Herrström

Ratio – Näringslivets forskningsinstitut

Kompetens för tillväxt

Varför har vi gjort denna studie?

- Etableringsproblem, delvis som en följd av bristande relevans i utbildningen
 - Svag koppling till arbetslivet
- Ofullständigt undersökt
 - Olika studier finns: MaH, Skolverket, SN och SoU/Ds men bl.a. saknas en nutida kartläggning av omfattningen
- Praon är ett redskap som är generellt, inträffar tidigt i ungas socialisation och utbildning
 - Tidiga insatser kan ha större impact

Vad har vi gjort?

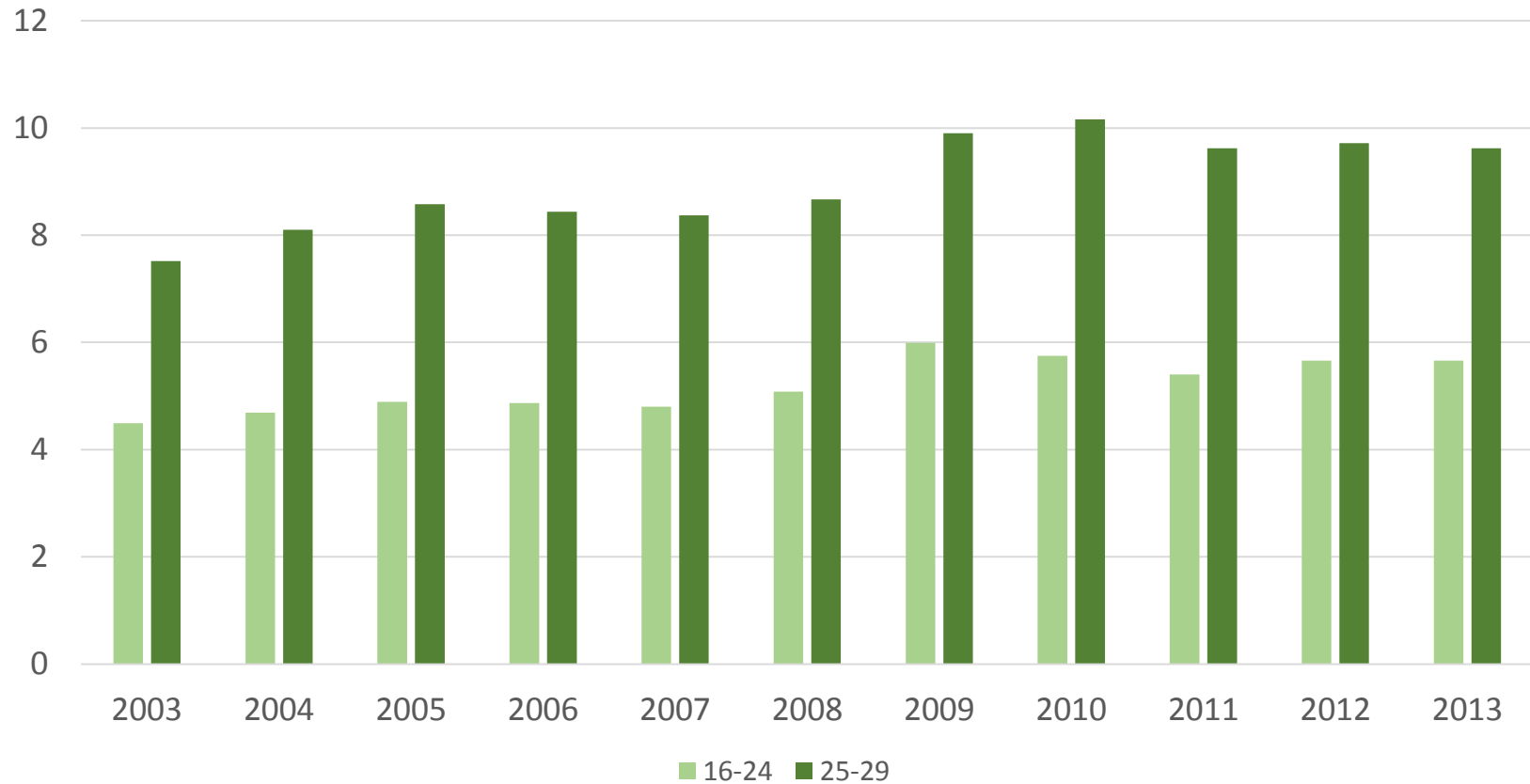
- Enkätundersökning (2015) av både fristående och kommunala skolor, med sambandsanalys, där vi frågat om obligatorium, omfattning, former mm
- Kartläggning av praon, dess mål och syften, över tid från 1950 till 2010-tal
- Forskningsgenomgång – vad vet vi om omfattning, inställning och effekter

Förändrade villkor för ungas arbete och studier

- Växande etableringsproblem för unga av idag
 - Större grupp NEET och unga utanför
- School-to-work-transition är längre utsträckt i tid och svårare
- Otaliga valmöjligheter för studie- och yrkesval
- Utbildningarna har ett teoretiskt snarare än praktiskt fokus, sällan arbetsplatsknutna

Andel unga utanför 2003-13

Hur växte pryon fram i skolan?

- Övergången från skola till arbete ändrade karaktär för unga under 1900-talet
- I och med den nioåriga enhetsskolan prövas på 1950-talet införs en försöksverksamhet
 - Praktisk yrkesorientering (Pryon) som tillvalsämne 4 h/vecka el 4 veckor/läsår
- När enhetsskolan permanentas (grundskola) blir pryon kvar
 - Ge orientering om yrkesval och uppskattas av eleverna
- Pryon ska omfatta tre veckor i årskurs 8 from lgr 1962 men varierar i omfattning i senare lgr
- Blir dessutom obligatorisk, ej valbar

Praon omformas

- Växande ambitionsnivå i Lgr 1980 då pryo blir prao och därefter omfattar 6-10 veckor
- I samband med decentraliseringen och kommunaliseringen i början av 1990-talet avskaffas obligatoriet
- Regering och myndigheter ska inte detaljreglera utan sätta mål och ansvarsfördelning
- Praon får enskilda skolor och enskilda kommuner bestämma (nästan) fritt om
- Avveckling av regler och bestämmelser om längd, förläggning, anskaffning av platser, lärarens roll
- Kvar blir målet om *samverkan med arbetslivet*

Två huvudsakliga mål med praon som återkommer

- Kunskaper om arbetslivet är viktigt för att ge kunskap om samhället. *Ungas socialisation*
- Kunskaper om arbetslivet är en viktig förutsättning för *Studie- och Yrkesorienteringen*
- Men målen med praon har därutöver formats av sin tid
 - Fackligt perspektiv och social utjämning under 1970-talet
 - Bryta könsroller och stereotyper på 1980-talet
 - Stort fokus på valfrihet under 1990-talet

Vad vet vi om praons betydelse och effekter?

- Både syv och prao tycks ha positiva effekter för ungas yrkesval och etablering
 - Inte minst för dem som kan antas ha svårt att etablera sig
- Men detta under förutsättning att verksamheten är välplanerad, tar ett helhetsgrepp och är kontinuerlig
- Praon är uppskattad av eleverna och uppfattas som viktig i studie- och yrkesvalet

Enkätstudie – hur och varför?

- Behov av kartläggning pga brist på kvantitativa data
- Uppföljning av studie från 1995.
- Minskar praoen i betydelse och omfattning?
- Finns det systematiska skillnader mellan olika skolor?
- I samarbete med SKL och Friskolornas riksförbund
- Enkäter till rektorerna
- 46 kommunala skolor
- 171 fristående skolor

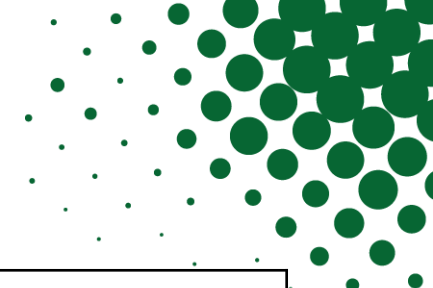
Enkätfrågor

- **Prao?**
- **Reglering**
 - Obligatorium eller riktlinjer
 - Samma för friskolor?
- Beslutsinstans
- **AMVs föreskrifter**
- Anskaffande av platser
- **Omfattning och årskurser**
- Alternativ?

Bakgrundsinformation

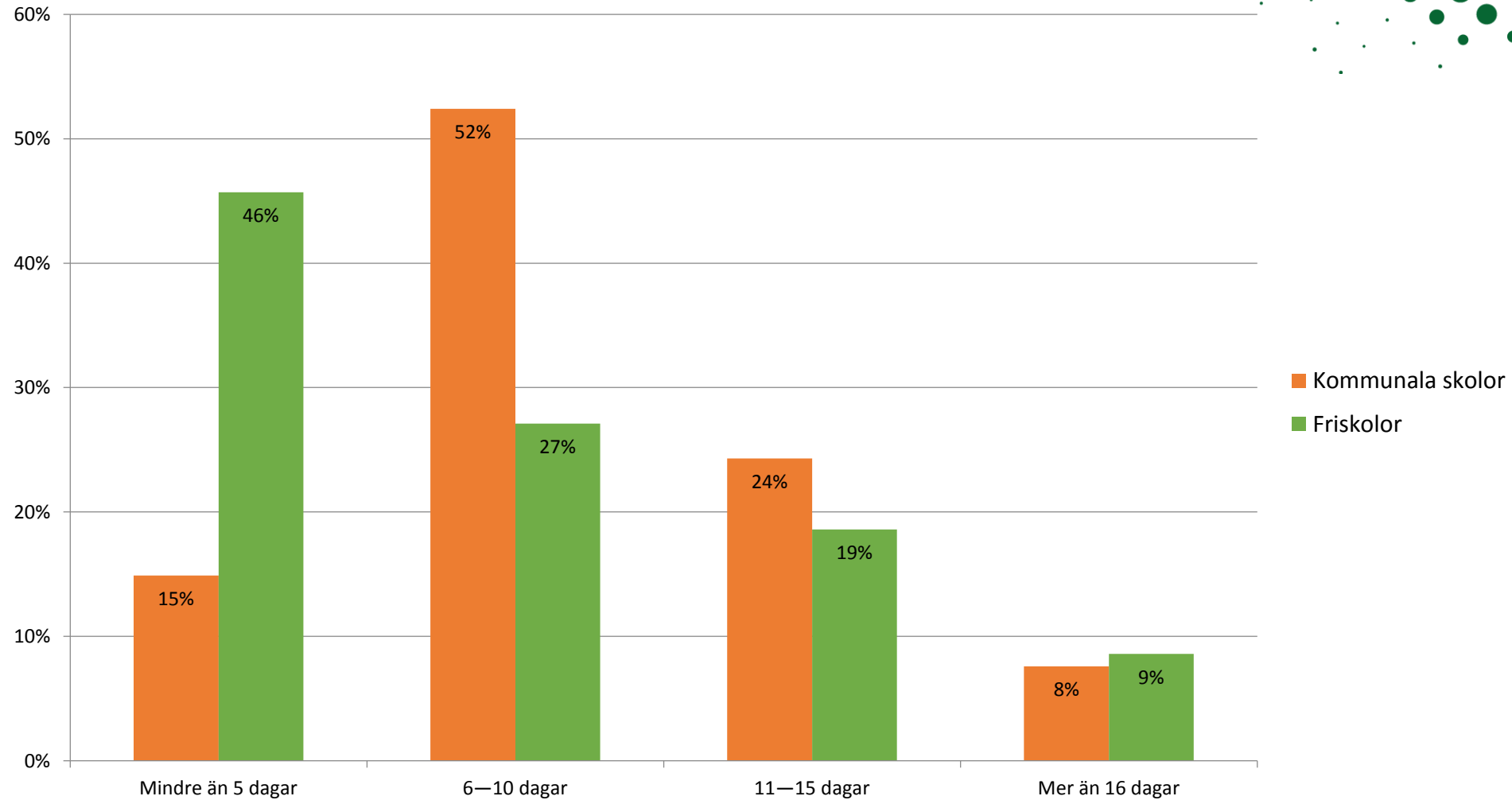
- Kommuner, t.ex.
 - Kommungrupp
 - Demografi
 - Arbetsställen
 - Antal SYV
 - Genomsnittliga betyg
- Friskolor:
 - Stor eller liten huvudman
 - Högstadium
 - Skolans profil

Resultat - skillnader

	Kommunala skolor	Fristående skolor
Förekomst av praο	84,8%	81,3%
Inställning till AMV	Försvårar	Varken eller
Omfattning	9 dagar	7 dagar
Årskurser	Åk8-9	Åk6-9
Alternativ	Större mångfald i alternativ	Mindre mångfald i alternativ

Praons längd

Samband i materialet

- Stora skillnader i omfattning mellan olika skolor
 - Obligatorium tycks ge längre omfattning på praon
 - Konfessionell prägel på friskolan tycks ge mindre
- Kommunala skolor har sin praon samlad till årskurs 8 och 9. Friskolor har mer utspridd verksamhet
- Alternativa aktiviteter till praon förekommer, ofta som komplement och inte alternativ till praon
- Ju fler arbetsställen en kommun har desto mindre negativ blir skolan till Arbetsmiljöverkets regler

Decentraliseringen och (avsaknad av) styrning

- Effekten av decentraliseringen blev större olikheter i hur tillämpningen ser ut mellan olika skolor
- Mer skolförlagd prao mindre arbetsplatsförlagd prao
- Mer begränsade kontakter med arbetslivet
- Styrning, ledning och uppföljning saknas ofta och därigenom bristande effektivitet och kvalitet
- Ingen påtaglig verksamhetsutveckling sedan 1990-talet

Arbetsmiljöverkets regelverk och nya villkor i arbetslivet

- Arbetsmiljöföreskrifter har alltid funnits, men uppfattas som avskräckande för både skolor och arbetsplatser
- I en lågt prioriterad verksamhet blir detta ett påtagligt hinder
- Förändrade villkor i arbetslivet kan försvåra
 - Personalen saknar tid att handleda

So what?

Varför ska vi bry oss om detta?

- Nedprioriteringen och urholkningen av praon är särskilt allvarlig för elever som kan få problem med etableringen
- Svensk skola har redan idag generellt få inslag av praktik och arbetsplatsförlagt lärande
- Praons syften: möjliggöra väl grundade val och socialisation till arbetslivet har inte blivit mindre viktiga